

Žeranovice

Vydáno dne 03. 01. 2006 (1132 přečtení)

Typ: německý

Stav: památník z mlýnských kamenů

Kraj: Zlínský

Okres: Kroměříž

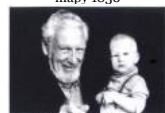
výřez z katastrální mapy 1830

1915

1920

František Potůček

2005

2005

Tento bývalý větrný mlýn stál až do roku 1935 v trati Od povětrníka asi 300 m severovýchodně od obce.

Mlýn postavil František Hlobil v roce 1790 na místě kde mlýn již kdysi stával. O pět let později již Hlobil uvažoval o převezení mlýna do Bořenovic, ale vzdálenost 9 km na rozebrání a naložení těžkého mlýna na povoz byla věc nelehká. Proto mlýn prodal a v Bořenovicích postavil mlýn nový, který dnes stojí ve skanzenu v [Rymicích](#)

Dle kupní smlouvy datované v Žeranovicích dne 6. ledna 1796, se stvrzuje odprodej zařízení větrného mlýna se dvěma oškrtky, dvěma mléčícími stolicemi, jedním krumpáčem, tažným lanem nutným k natáčení mlýna, včetně k mlýnu neoddělitelně patřících pozemků o výměře 1 O měřic a obydlí, to vše za 690 zlatých. Prodávajícím byl František Hlobil ze Žeranovic, který zakoupil pozemek od Jeho Hraběcí Excellence Seilernovského statku žeranovického o šest let dříve, dne 31. prosince 1789, právě za účelem „vystavení a sestrojení větrného mlýna a jinak nutného obydlí“. Kupujícím byl Tomáš Potůček z Martinic. Dlouho předtím působil v Martinicích, což dokládá záznam v Knize mistrovské nového cechu mlynářského v Holešově ze dne 8. července 1770, že je povinen zaplatiti 7 zlatých cechovního příspěvku. Z přiloženého dlužního úpisu vyplývá, že Tomáš Potůček neměl po ruce dostatečnou hotovost a musel si tedy vypůjčít 210 zlatých ze Sirotčího pokladního fondu poddanského statku Žeranovice. Na novém místě mu ale nebylo dopřáno dlouhého působení: dva dny před Vánoce 1801 zmrzl za neznámých okolností.

Žeranovský dřevěný větrný mlýn patřil k typu, jakých bylo v té době na jihovýchodní Moravě v provozu stovky. Nicméně dlouho před ním musel v těch místech stát jiný, neboť už v Lánových rejstřících z roku 1656 - a následně i v katastrech Tereziánském a Josefském z druhé poloviny 18. století - je v žeranovském katastru uváděna trať „Od Povětrníka“. Toto označení určitě nevzniklo náhodně: názvy polních tratí byly vesměs odvozovány od něčeho, co charakterizovalo příslušný územní okrsek. Lze tedy předpokládat, že Hlobil postavil nový mlýn na místě nebo v blízkosti místa, kde již dříve stával větrný mlýn, který zanikl z důvodů, které neznáme. Snad vyhořel, byl přemístěn, zanikl v důsledku válečných událostí, odchodu nebo smrti majitele. Mohlo se také stát, že původní mlýn smetla silná vichřice. (To se přihodilo novému žeranovskému větráku 5. srpna 1865, dva dny po smrti jeho třetího majitele, Tomáše Potůčka (nar. 1805). Ten po sobě zanechal šest nezaopatřených dětí, včetně syna Františka (1844-1903), kterému nezbylo než zdědění, ale ze základů vyvrácený větrný mlýn s velkými obtížemi znovu postavit.) Také Gregor Wolny, německy píšící moravský historik, zmiňuje v Žeranovicích 2 mlýny (horní a dolní) už v roce 1736. Jedním z nich mohl být i náš Větrák - to se však dnes můžeme jen dohadovat.

Jeho čas se naplnil v roce 1935, kdy musel být pro značnou zchátralost stržen. Jeho křídla se ovšem s konečnou platností zastavila mnohem dříve, už krátce po skončení 1. světové války. Za války ovšem ještě sloužil; sedláci přivázeli pytle s obilím, které jim pískovcová mlýnská kola rozmělňala na mouku nebo šrot pro dobytek. Kromě pomalu dosluhujícího mlýna měli Julius Potůček (1878 - 1952) s Anežkou, rozenou Jašovou z Horního Lapače, ještě pět hektarů polí a čtyři děti - nejstaršího Františka, Julia, Anežku a Marii. Máslo se tlouklo, aby se ve středu na trhu v Holešově něco utřilo; kromě másla ještě za tvaroh, zeleninu, vejce nebo drůbež. Děli se většinou musely sprokít se skřívou chleba

Mlynáři byli zdatní řemeslníci. Třebas právě o Františku Potůčkovi se tradovalo, že si uměl za pár vteřin přiostrit tužku širočinou. Mlynáři též představovali jakousi vesnickou elitu. Mlynář například Žeranovicím po první světové válce dlouho starostoval; v roce 1925 založil družstvo pro regulaci potoka Svodnice k odvodnění podmáčených polností; v roce 1926 zorganizoval scelování polí, aby se mohla lépe obdělávat; v roce 1939 stál v čele mlátičích družstva, které zakoupilo mlátičku a půjčovalo ji pak jednotlivým členům.

Mlynáři byli hluboce věřící. Víra se u nich prolínala s praktickou pomocí bližním v nouzi: žádní krajáci, klasařky (chudé ženy z valašských vesnic Všeminy, Neobúze a Trnavy, paběrkující zbylé klásky na sklizených lánech), ba ani tuláci, kteří šli kolem, neodešli s prázdnou. Snad i proto se nerozpakovali poskytnout v době stanného práva v roce 1941 na Větráku trvalý úkryt nadporučíkovi čsl. armády Sergeji Julinkovi. V roce 1943 poskytli útočiště i zběhovi z německého zajateckého tábora, ruskému důstojníkovi, učiteli z Gorkého Pavlu Alexeji Uvakinovi. 9. února 1944 šlo ale - na základě udání - Gestapo najisto: v ranních hodinách samotu obklíčilo a po přestřelce byli všichni - Uvakin s prostřelenou nohou - zatčeni a později odsouzeni. Přežili všichni, mlynářka ale s podlomeným zdravím. Nejhůře mohl dopadnout Julius, odsouzený k smrti: dveře jeho pankrácké cely otevřelo na poslední chvíli Pražské povstání pouhé čtyři dny před plánovanou popravou.

František Potůček strávil skoro šest let v nejrůznějších německých věznicích, lágrech a nakonec koncentračních táborech: jako studentský aktivista a účastník ilegálního hnutí odporu byl už 17. listopadu 1939 zatčen gestapem a osvobodily jej až 23. dubna 1945 předsunuté oddíly americké armády na pochodu smrti z koncentračního tábora Flossenbiirg. Od konce války až do své smrti žil v Praze.

Poslední mlynář Julius Potůček zemřel v roce 1979 (zabil ho blesk na cestě z pole domů - vyvýšenina, na které nabíral vítr sílu, zároveň přitáhla i osudný elektrický výboj). Vdova po Juliu Františka celou usedlost prodala v roce 1981. Navštívíte-li ale Větrák, povšimnete si na jižním okraji pozemku památníku sestaveného ze tří mlýnských kol, z ocelové osy - tzv. vřetena - a z železného ložiska - tzv. kypříče - z mlýnského soukolí. Na horním kole vytesal holešovský kamenosochař Antonín Reimer letopočty 1796 - 1979 a šikmo zasazená kamenná deska kolemjdoucím připomíná, že

*Na této samotě „Větráku“
žilo šest generací Potůčků
větrných mlynářů
z jejich osudů vyrůstají naše.*

Památník, zbudovaný Martinem Potůčkem, stojí už od roku 1981. Vybízí k zastavení, ke chvíli posezení na lavičce vyrobené z masivního trámu, na němž se celý mlýn kdysi otáčel, a k rozhlédnutí po kraji. Posadíte-li se, soustředíte na tu krásu kolem, kterou byl po celý svůj život štědře obdarováván i můj táta - bez ohledu na to, kam jej zrovna osud zavál. A zaposloucháte-li se opravdu pozorně, snad, snad zaslechnete i lehký svist mlýnských křídél.